

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.03.2000, sp. zn. 32 Cdo 2230/99, ECLI:CZ:NS:2000:32.CDO.2230.1999.1

Číslo: 37/2001

Právní věta:

Jestliže zákon zakládá právo člena družstva domáhat se změny rozhodnutí představenstva o svém vyloučení odvoláním k členské schůzi, aniž by stanovil lhůtu pro podání takového odvolání, je třeba pro uplatnění tohoto práva aplikovat obecnou promlčecí dobu podle § 397 obch. zák.

Stanovy družstva nemohou určit lhůtu, ve které může člen uplatnit právo podle § 231 odst. 3 obch. zák., odchýlně od § 397 obch. zák. 1)

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.03.2000

Spisová značka: 32 Cdo 2230/99

Číslo rozhodnutí: 37

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Družstvo

Předpisy: § 231 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 397 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Napadeným rozsudkem potvrdil Vrchní soud v Praze rozsudek Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 26. 9. 1997, kterým tento soud zamítl žalobu na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze žalovaného družstva.

V odůvodnění svého rozsudku odvolací soud uvedl, že družstvo funguje na principu dobrovolnosti svých členů, kteří projevují svoji vůli při rozhodování nejvyššího orgánu, kterým je členská schůze. Úprava práv a povinností členů družstva je v zákoně pouze rámcová a zákon tak ponechává stanovám, aby podrobněji vymezily práva a povinnosti členů tak, jak to odpovídá charakteru konkrétního družstva.

Měnit stanovy patří do působnosti členské schůze. Jestliže členové družstva požadovanou většinou rozhodnou, že do stanov začlení nutnost dodržovat povinnosti stanovené rozhodnutím členské schůze a tedy mimo jiné i platit řádně a včas platby stanovené členskou schůzí a platby za poskytování

služeb spojených s užíváním bytu, jde jen o pojmenování povinností členů družstva.

Odvolací soud se neztotožnil se žalobcem v závěru, že by členům družstva byly ukládány povinnosti v rozporu s čl. 4 Listiny základních práv a svobod, když zákon dává prostor pro to, aby členská schůze jako nejvyšší orgán družstva, upravila ve stanovách práva a povinnosti členů.

Důsledkem porušování povinností člena družstva může podle § 231 odst. 3 obch. zák. být vyloučení člena z družstva. Pojistkou proti svévolnému vyloučení člena z družstva je jeho zákonem zakotvené právo podat proti rozhodnutí představenstva odvolání k členské schůzi a právo obrátit se pak na soud. To, že stanovy určují konkrétní lhůtu pro podání odvolání proti rozhodnutí orgánu družstva je jedině žádoucí, neboť zákon sám tuto lhůtu nestanoví. Jde o úpravu postupu uvnitř družstva a absence této lhůty v zákoně je důvodem pro její úpravu ve stanovách podle § 226 odst. 1 písm. h) obch. zák.

Jiná je situace u lhůty pro podání žaloby podle § 231 odst. 4 obch. zák. soudu. Zde zákon rovněž žádnou lhůtu nestanoví a protože se již nejedná o úpravu uvnitř družstva, nebylo by možné lhůtu pro podání žaloby určit ve stanovách. V projednávané věci se však lhůta určená ve stanovách podání žaloby netýká, nýbrž upravuje lhůtu pro podání odvolání proti rozhodnutí orgánu družstva, tj. o odvolání se proti rozhodnutí představenstva k členské schůzi.

Proto odvolací soud neshledal důvody pro vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze.

Návrhu žalobce na připuštění dovolání odvolací soud nevyhověl, neboť měl za to, že není důvodu k pochybnostem o výkladu zákona.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce v otevřené lhůtě dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení (§ 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř.).

V dovolání uvedl, že soudy prvního i druhého stupně nesprávně usoudily, že družstva mají pravomoc ukládat svým členům i jiné povinnosti, než které jim stanoví zákon. Takovou "pravomoc" však nelze dovodit ani z ustanovení § 226 odst. 1 písm. h) obch. zák., na které se odvolává vrchní soud, ani z jiného ustanovení § 226 obch. zák., neboť celý citovaný paragraf pouze ukládá družstvu, "co musí ve stanovách publikovat" a písmeno c) odstavce 1 ukládá publikovat povinnosti členů. "Z takové povinnosti nelze dovodit oprávnění povinnosti členů určovat, obdobně jako z povinnosti publikovat právní normy ve Sbírce zákonů, nevyplývá oprávnění vydávat právní normy".

Obchodní zákoník upravuje jako povinnosti členů družstva pouze povinnost uhradit podíl na ztrátě (§ 222 odst. 2), povinnost splatit členský vklad (§ 223 odst. 6) a povinnost právnických osob zmocnit zástupce (§ 238 odst. 2). Jinak se člena mohou pouze nepřímou dotknout povinnosti vyplývající z členství v orgánu družstva.

Členská schůze je sice nejvyšším orgánem družstva a může suverénně nakládat s celým obchodním jměním družstva, avšak členové a jejich svobody do tohoto jmění nepatří. Povinnosti člena vůči družstvu nejsou pouhou vnitrodružstevní záležitostí, ale vztahem dvou různých samostatných a sobě rovných subjektů. Proto nelze souhlasit se závěrem odvolacího soudu, že vše co není v zákoně upraveno, si může družstvo upravit jednostranným úkonem samo. Připuštěním platnosti obecného ustanovení "člen družstva je povinen plnit usnesení orgánů družstva" by byla popřena samostatnost a nezávislost člena družstva a byla by tím popřena jeho rovnost.

Na základě zákona mohou vznikat povinnosti mezi osobami také ze smluv. V případě předmětných povinností smluvní charakter zcela chybí, neboť se jedná o většinové usnesení, se kterým někteří členové družstva nesouhlasili.

Přitom napadené usnesení je zcela obecné a neskýtá záruky, že se orgány družstva při ukládání povinností omezí na povinnosti člena vůči družstvu a z nich jen na ty, které právo připouští. I kdyby družstvo bylo oprávněno ukládat povinnosti v širší míře, pak by použitá formulace obcházela požadavek § 226 odst. 1 písm. c) obch. zák., totiž to, že "vyžadované povinnosti" budou uvedeny ve stanovách. Mezi jeden z osvědčených principů právního státu patří nutnost legální licence k jednostrannému ukládání povinností a tedy vyloučení možnosti ukládat povinnosti pouze rozhodnutím exekutivy.

Napadaná úprava stanov určuje povinnost členů umožnit "po předchozím oznámení pověřeným zástupcům družstva zjištění technického stavu bytu a nebytového prostoru." Tato povinnost porušuje též právo dle čl. 12 Listiny základních práv a svobod na nedotknutelnost obydlí. Dle odstavce 3 citovaného článku může být do této nedotknutelnosti zasahováno pouze zákonem a nikoli stanovami. Přitom žalovaný až na dva sporné případy již není vlastníkem bytů svých členů.

Protiprávní je i povinnost plateb "dle usnesení členské schůze". Podle zákona připadá v úvahu pouze splacení dosud nesplacené části členského vkladu nebo úhrada podílu na ztrátě družstva. Členská schůze ani žalovaný nejsou rovněž oprávněni určovat výši příspěvku vlastníků na správu domu, neboť o té rozhoduje shromáždění vlastníků.

Právo člena družstva na podání odvolání k členské schůzi upravené v § 231 odst. 4 obch. zák. není omezeno žádnou lhůtou a je tedy dáno po celou dobu účinnosti obchodního zákoníku. Družstva proto nemají možnost omezit toto právo stanovením lhůty pro jeho uplatnění.

V odvolání a rovněž při jednání dne 17. 11. 1998 žalobce navrhl, aby soud připustil dovolání. Za právní otázku zásadního významu označil posouzení, "zda jsou orgány družstva obecně oprávněny ukládat povinnosti členům družstva a které povinnosti jsou jim oprávněny ukládat."

Nejvyšší soud se především zabýval posouzením přípustnosti dovolání v projednávané věci.

Předpokladem přípustnosti dovolání podle § 239 odst. 2 o.s.ř. je závěr dovolacího soudu, že rozhodnutí odvolacího soudu nebo některá v něm řešená právní otázka, mají po právní stránce zásadní význam. Přitom otázku, zda dovoláním napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, řeší dovolací soud jako otázku předběžnou. Teprve kladným závěrem o této otázce se stává dovolání přípustným.

O rozhodnutí odvolacího soudu, které má po právní stránce zásadní význam se jedná, jestliže se v rozhodnutí řeší právní otázka významná nejen pro rozhodnutí v projednávané věci. Přitom musí jít o otázku, která dosud není řešena v rozhodovací praxi vyšších soudů, anebo v ní není řešena jednotně a která není řešena ani v rozhodnutí nižšího soudu publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ani ve stanovisku Nejvyššího soudu. Za otázku zásadního právního významu nelze považovat takovou otázku, která byla v napadeném rozhodnutí řešena v souladu s ustálenou soudní praxí.

V projednávané věci dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání je přípustné, neboť předestřená právní otázka dosud shora uvedeným způsobem vyřešena není a je významná nejen pro rozhodnutí v projednávané věci. Jelikož shledal dovolání také důvodným, rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolatel vychází z právního závěru, že stanovy družstva nemohou ukládat jednotlivým členům družstva povinnosti nad rozsah stanovený v zákoně. Přitom však připouští, že "na základě zákona mohou vznikat povinnosti mezi osobami také ze smluv." Dovojuje však, že v případě předmětných

povinností "smluvní charakter zcela chybí, neboť se jedná o většinové usnesení, se kterým někteří členové družstva nesouhlasili."

Právní závěr dovolatele je nesprávný. Ustanovení § 226 odst. 1 písm. c) obch. zák. výslovně upravuje možnost upravit povinnosti členů k družstvu ve stanovách.

Kromě toho ani v teorii ani praxi není pochyb o tom, že stanovy družstva (a rovněž stanovy obchodních společností) jsou smlouvou sui generis, pro jejíž přijetí nebo změnu zákon požaduje většinový, nikoli však jednomyslný souhlas členů družstva (K tomu viz např. Eliáš, K.: Obchodní zákoník, Linde Praha, 2. vydání, str. 379, Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku 2. díl, Linde Praha, str. 481, 646 a další).

Z povahy stanov vyplývá, že jsou závazné pro všechny členy družstva bez ohledu na to, zda pro jejich přijetí hlasovali či nikoli. Z povahy stanov však též vyplývá, že jejich ustanovení, která jsou v rozporu se zákonem, jsou neplatná. To platí nepochybně i pro ta ustanovení, kterými se členům ukládají povinnosti. Soud se proto nesmí při rozhodování o žalobě na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze omezit na to, že dovodí obecně, že stanovy členům mohou ukládat povinnosti, ale musí též zkoumat, zda jednotlivé uložené povinnosti nejsou v rozporu zejména s právní úpravou družstev v obchodním zákoníku a u družstev bytových (k pojmu bytové družstvo viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 1999, sp. zn. [32 Cdo 197/99](#), publikované v Právních rozhledech 7/1999, str. 384) též v zákoníku občanském, ale i s ustanoveními dalších právních předpisů.

Z hlediska souladu s právními předpisy se odvolací soud, ani soud prvního stupně, jednotlivými námitkami žalobce nezabývaly, resp. zabývaly se jimi pouze pokud jde o právo členské schůze určit lhůtu pro podání odvolání člena proti rozhodnutí představenstva k členské schůzi (§ 231 odst. 3 obch. zák.). Avšak i v tomto případě se nevypořádaly s touto námitkou v celém rozsahu, když nevzaly v potaz to, že podání odvolání člena proti usnesení představenstva je nezbytným předpokladem pro následné podání žaloby k soudu, o které tvrdí, že podmínky jejího podání ve stanovách vymezovat nelze.

U ostatních námitek se soudy spokojily s konstatováním, že stanovy mohou ukládat povinnosti členům družstva a že tedy uložení povinností ve stanovách není v rozporu se zákonem ani Listinou základních práv a svobod, aniž tento svůj závěr pro každou uloženou povinnost, jejíž nezákonnost žalobce namítá, odůvodnily. Dovolací soud se přitom neztotožnil se závěrem odvolacího soudu, že jediná změna stanov, jejíž zákonností se tento soud zabýval, totiž určení lhůty pro podání návrhu podle § 231 odst. 3 obch. zák., v rozporu se zákonem není. Za situace, kdy zákon sice zakládá právo člena družstva domáhat změny rozhodnutí představenstva o svém vyloučení odvoláním k členské schůzi, aniž by však stanovil jakoukoli lhůtu pro podání tohoto odvolání, nelze než dovodit, že na uplatnění tohoto práva je třeba aplikovat obecnou promlčecí dobu upravenou v ustanovení § 397 obch. zák. Jakýkoliv jiný závěr by totiž znamenal, že uvedené právo lze uplatnit kdykoli, bez jakéhokoli časového omezení, což by bylo v přímém rozporu se zásadou právní jistoty, tedy se zásadou, která je nejen jednou ze zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník (§ 1 odst. 2), ale i zásadou, které je podřízen celý český právní řád.

Pokud pak odvolací soud tvrdí, že bylo možno ve stanovách určit lhůtu, ve které pouze může člen uplatnit právo podle § 231 odst. 3 obch. zák., nelze tomuto závěru obecně přisvědčit, neboť obchodní zákoník sice v ustanovení § 401 umožňuje prodloužení promlčecí doby stranou, vůči níž se právo promlčuje, neumožňuje však její zkrácení; jakékoli zkrácení obecné promlčecí doby ve stanovách proto není možné. Proto dovolacímu soudu nezbylo než rozhodnutí soudů obou stupňů podle ustanovení § 243b odst. 1 a 2 o.s.ř. zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

1) Pro dobu od 1.1.2001 srov. ustanovení § 231 odst. 3, poslední věty, obch. zák. ve znění zákona č. 370/2000 Sb., které řeší uvedenou otázku jinak.